

ПЕРЕОРІЄНТАЦІЯ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ЕКОЛОГІЧНОЇ СФЕРИ НА МЕЗО- І МІКРО РІВНЯХ

Стратегія національної безпеки України, затверджена Указом Президента України №287/2015 від 26 травня 2015 року [1], значно поглиблює перелік пріоритетів екологічної безпеки держави, зокрема, таких, як: збереження природних екосистем; зниження рівня забруднення навколишнього середовища; створення ефективної системи моніторингу довкілля; забезпечення контролю джерел забруднення атмосферного повітря, поверхневих і підземних вод; зниження рівня забруднення ґрунтів.

Концепція реформування системи державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища в Україні [2] розроблена відповідно до розділу XVII Програми діяльності Кабінету Міністрів України, схваленої постановою Верховної Ради України від 14 квітня 2016 р. № 1099-VIII, та на виконання розділу III пункту 11 «Плану пріоритетних дій Уряду на 2016 рік», затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27 травня 2016 року № 418-р., передбачаючи реалізацію положень програмних документів щодо реформування системи державного нагляду та створення єдиного інтегрованого органу природоохоронного контролю.

У Концепції [2] з урахуванням виконання зобов'язань, передбачених Угодою про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Угодою про зону вільної торгівлі та Планом законодавчого забезпечення реформ, з метою запровадження державної системи моніторингу та спрощення системи державного контролю запропоновано утворення Державної природоохоронної служби України (Держекобезпека) та ліквідації Державної екологічної інспекції України (Держекоінспекція).

Разом з тим, до тепер не погоджені та не прийняті постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку проведення моніторингу навколишнього середовища підприємствами, установами та організаціями, діяльність яких призводить або може призвести до погіршення стану навколишнього природного середовища» та «Положення про автоматизовану інформаційно-аналітичну систему моніторингу навколишнього середовища та забезпечення доступу до екологічної інформації», які б відкрили шлях для повноцінного створення технічної та технологічної бази, функціонування єдиної державної системи моніторингу стану навколишнього середовища. Це є негативним

явищем, яке вимагає усунення з огляду на те, що однією із гарантій екологічних прав громадян, відповідно до ст. 10 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» [3], є громадський контроль за додержанням законодавства про охорону навколишнього природного середовища.

Однією з форм громадського контролю у екологічній сфері має стати контроль, що здійснюється громадськими інспекторами з охорони довкілля. Чинна практика епізодичної участі громадських інспекторів у контрольних заходах, що проводяться Держекоінспекцією, свідчить про те що, ні громадські організації, ні місцеві громади фактично не впливають на формування персонального складу громадських інспекторів. Тому, необхідним є перехід від неефективного тотального природоохоронного контролю до системи попередження правопорушень і моніторингу стану довкілля, зменшення тиску на бізнес-середовище, широке залучення громадськості до природоохоронного контролю.

Для цього доцільним є здійснення множини наступних заходів:

- схвалення Урядом концепції реформування екологічної галузі;
- внесення змін до законодавчих актів з питань організації природоохоронного контролю і моніторингу;
- адаптації вітчизняного законодавства до вимог європейських директив охорони навколишнього природного середовища;
- формування лабораторно-технічної бази моніторингу та контролю;
- запровадження системи загальнодержавного автоматизованого моніторингу стану довкілля та фіксації екологічних правопорушень;
- імплементації нових європейських екологічних стандартів та норм;
- запровадження фінансової гарантії екологічної відповідальності суб'єктів господарювання;
- прийняття рішень про створення Державної природоохоронної служби України (Держекобезпеки) і про ліквідацію Держекоінспекції та її територіальних органів.

Наприклад, створення Державної природоохоронної служби України і її структурних підрозділів на регіональному рівні (на рівні територіальних округів) передбачає і новий зміст природоохоронного нагляду (контролю), зокрема:

- прозорий екологічний контроль;
- відсутність планових перевірок для суб'єктів господарювання з незначним ступенем ризику для довкілля;
- фінансове забезпечення екологічної відповідальності суб'єктів господарювання (страхування екологічних ризиків);

- обов'язкове екологічне декларування видів діяльності та об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку;
- плановий контроль і автоматизований моніторинг суб'єктів з високим ступенем ризику для навколишнього середовища;
- загальнодержавний автоматизований моніторинг стану довкілля та фіксації екологічних правопорушень;
- постійний екологічний контроль територій місцевих громад «Екологічними шерифами».

Реалізація вказаних вище заходів, які забезпечать перехід від неефективного тотального природоохоронного контролю до системи попередження правопорушень і моніторингу стану навколишнього природного середовища, зменшення тиску на бізнес-середовище, широке залучення громадськості до природоохоронного контролю, дасть можливість:

- створити прозору та ефективну структуру державного природоохоронного контролю та моніторингу стану навколишнього середовища країни і її регіонів;
- поліпшити якість та підвищити ефективність роботи інспекційних підрозділів;
- спростити та забезпечити прозорість процедури здійснення контролю та оприлюднення його результатів;
- скасувати обов'язковий плановий контроль суб'єктів малого та середнього бізнесу;
- забезпечити неухильну реалізацію принципу – «забруднювач платить»;
- створити умови для інтеграції національної природоохоронної системи в європейський правовий простір;
- відродити інститут громадського природоохоронного контролю на нових засадах і принципах на усіх рівнях.

Бібліографія

1. Стратегія національної безпеки України: Указ Президента України №287/2015 від 26 травня 2015 року – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>
2. Концепція реформування системи державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 31 травня 2017 р. № 616-р. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/616-2017-p>
3. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон